

Paapse stoutigheden

Vanaf 1600 wordt de Gereformeerde Kerk in Nederland steeds meer in een bevoorrechte positie geplaatst. Veel voormalige katholieke kerken vervallen aan de overheid en ook grote delen van het onroerend bezit komt in overheidshanden. Hoewel er in theorie nog steeds vrijheid van godsdienst bestaat, worden de mogelijkheden daartoe door middel van plakkaten al verder ingeperkt. De Gereformeerde Kerk wordt in die periode nagenoeg door de Staat gefinancierd en de betere functies en beroepen waren absoluut voorbehouden aan de lidmaten van de Gereformeerde Kerk. Ook de voormalige r.k. kerken in Wognum en Nibbixwoud komen in handen van de Gereformeerde Kerk. Het katholieke volksdeel ziet zich genoodzaakt om in zogenoemde schuilkerken het geloof te belijden. Uit 1664 zijn ons in de archieven enkele zaken overgeleverd met betrekkingen tot Wognum en Nibbixwoud.

Oude prent van de Heilige Cunera, patrones van de r.k. kerk van Nibbixwoud. Onder de prent staat 'H. Cunera, Patronus tegen keel en veeziekten bescherm ons'. Helemaal rechts staat met kleine letters de uitgever van de prent: B. Kühlen, Mönchen Gladbach (Duitsland).

Bovendien trokken de mensen met hun koeien, schapen en ander vee om het kerkhof om de dieren te laten zegenen door de priester.

Het Hof spreekt zijn verbolgenheid uit over deze overtreding van de wet van de Republiek zonder dat het gemeentebestuur daartegen heeft opgetreden.

Men verlangt van het stadsbestuur van Hoorn dat men de plakkaten handhaaft. De overtreders moeten gestraft worden!

De drost van West-Friesland, Mattheus de Clerck, ziet zich genoodzaakt om handelend op te treden en gaat op 12 juni naar Nibbixwoud om poolshoogte te nemen. En inderdaad, er vindt een openbare katholieke bijeenkomst plaats, waar wel vierhonderd mensen en vijf priesters aanwezig zijn. Deze laatste personen krijgen van de drost een bekeuring. De aanwezige kerkgangers kunnen dit maar matig waarderen en bedreigen de drost en zijn dienaar. De menigte pakt hem zijn geweer af en zet hem buiten de kerkdeuren! Dit kan de drost uiteraard niet over zijn kant laten gaan. Na rijp beraad wordt er vanuit Hoorn een inval voorbereid in verschei-

Op 1 juni 1664 schrijft het Hof van Holland een brief aan onze regio, waarin men meedeelt klachten te hebben ontvangen over katholieke vieringen die, in strijd met de plakkaten, zouden plaatsvinden in de dorpen rond Hoorn. Men gaat daarbij zelfs zo ver dat de lidmaten van de Gereformeerde Kerk, als zij zich op weg begeven naar een dienst, worden uitgejouwd, bespot en verwensingen krijgen nageroepen.

Daarbij wordt met name gezegd dat bij de inwoners van Nibbixwoud 'het pausdom in volle bloei staat'. Overdag worden openlijk de kandelaars, kaarsen, beelden en kruisen het kerkgebouw binnengedragen, en de priester is – in vol ornaat – voor voorbijgangers door de open kerkdeuren volledig zichtbaar. Bovendien worden er openlijk beelden op het kerkhof geplaatst. Op de dag van de viering van de patroonheilige van de parochie is een openlijke processie gehouden, waaraan wel 1500 mensen deelgenomen zouden hebben. Er werd daarbij geld gedeponerd in de collectebussen.

Ampullenblad uit de r.k. kerk van Nibbixwoud, gemaakt in Amsterdam in 1666.

dene dorpen rondom de stad met de bedoeling om de schuilkerken te sluiten. Het plan wordt groots aangepakt en heeft ook succes.

In Wognum worden drie schuilkerken gesloten:

- in het Westeinde wordt ten huize van Griet Claes een publieke kerk met altaar aangetroffen. De kerkelijke ornamenten waren niet meer aanwezig. Wat nog restte was een groot schilderij van de geboorte van Christus, alsmede enkele andere schilderijen met voorstellingen van de hemelvaart en de geseling van Christus, het laatste oordeel en de aanbidding door de Wijzen.
- bij de kinderen van Trijn Jans werd in een klein vertrek een altaar gevonden, dat door die familie werd gebruikt als huiskapel. In het verleden zou hier de priester Jacob Oloffszoon gewoond hebben.
- in het huis van Aegt Jans werd eveneens een publieke kerk aangetroffen met altaar, afgesloten met een houten traliehek. Boven het altaar was een schilderij aanwezig van Maria en een hangende kroon.

Voet van een monstrans uit de r.k. kerk van Nibbixwoud.

In Nibbixwoud wordt één schuilkerk gesloten:

- in het huis van Aef Cornelisdochter werd een 'formeel predickhuis' gevonden met daarin een altaar, afgesloten met een houten traliehek. Boven het altaar een schilderij van de kruisiging van Christus alsmede een Mariabeeld. In de ruimte waren enkele kerkbanken aanwezig.

Aldus het verslag van de sluiting van een aantal schuil-

kerken in Wognum en Nibbixwoud en die in omliggende dorpen.

Bron: Bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdom Haarlem, jaargangen 6 en 8 (Westfries Archief).

Ongeschikte kerken

In 1808 brengt de aartspriester Ten Hulscher in opdracht van het bisdom een inspectiebezoek aan de Cuneraparochie in Nibbixwoud. Zijn bevindingen zijn niet mis:

'Ook hier een rommelig houten kasteel van een kerk gevonden met een ongeschikte priesterbehuizing. Ook is de pastoor van deze kerk belast met de bediening van twee bijkerken, eveneens ongeschikte houten loodsen in Hauwert en Benningbroek.'

Ook voor de Hiëronymusparochie in Wognum komt het inspectierapport tot droevige resultaten:

'Alhier staat een klein, en voor weinig jaren geleden, van hout opgericht kerkje, met de pastoorswoning annex. Het gestichte is zeer in verval en kan, om de bekrompenheid van de gemeenschap, niet behoorlijk gerepareerd worden. Vooral niet omdat het bovendien reeds bezwaard is met een schuld van f 1.000,--.'

Bron: Bijdragen geschiedenis Bisdom Haarlem: nummer 41.

Een preekstoel uit Zwaagdijk voor de noodkerk in Den Haag!

In 1889 heeft Zwaagdijk een preekstoel in bruikleen gegeven aan de Sint Agnesparochie aan de Loosduinenscheweg in Den Haag. Het gaat hierbij om een noodkerk.

Deze melding roept vele vragen op. Hebben we het hier over de bevolking van Zwaagdijk-Oost en/of -West? Immers, van enige parochie in Zwaagdijk is in 1889 nog geen sprake! Hoe kwam men in het bezit van een preekstoel in een gemeenschap zonder kerken? En wat kan de relatie geweest zijn met een parochie in Den Haag??

Bron: Bijdragen geschiedenis Bisdom Haarlem: nummer 54.

Klooster Sion te Beverwijk heeft landerijen in eigendom in Nibbixwoud

Dit klooster is gesticht in 1429 met toestemming van Jacoba van Beieren. Prior Bero Willemszoon van Amsterdam (1448-1476) weet het klooster van aanzienlijke bezittingen te voorzien. In de directe omgeving van het klooster treffen we zo'n 65 ha grond aan. Vreemd genoeg zien we ook bezittingen in Nibbixwoud en Benningbroek van respectievelijk 11.5 ha en 5 ha.

Bron: Bijdragen geschiedenis Bisdom Haarlem: nummer 60.

Plaatselijke kerkbelasting in plaats van Kerkbalans!

Niks geen vrijwillige bijdragen aan de parochie. Het heffen van kerkelijke belasting op plaatselijk niveau is

*De kerk van Wadway, tekening in Oost-Indische inkt door Cornelis Pronk (1691-1759).
Links onderaan staat 'C pronk del: ad vid. 1729' oftewel 'C. Pronk heeft het getekend naar hij het gezien heeft in 1729'.*

zeer gebruikelijk in het verleden. En dat men aan belasting betalen ook al in 1552 een broertje dood heeft, blijkt wel uit het proces voor de schepenrechtbank van Wognum en Wadway uit 1552.

De toenmalige pastoor eist voor de plaatselijke schepenrechtbank dat iedere Wadwayer zijn kerkbelasting zal betalen. Het gaat hier om het zogenoemde pinkstermaal, ofwel de opbrengst aan melk en kaas van de boeren tijdens de pinksterdagen. Dat komt als belasting toe aan de pastoor van Wadway. De schepenen stellen de pastoor in het gelijk. Boer Heinrich Willemszoon moet alsnog betalen.

Een soortgelijke uitspraak vinden we in het jaar 1547 als Melis Pieterszoon van Wognum door de schepenrechtbank van Wognum en Wadway veroordeeld wordt tot betaling van het zogenaamde 'schaalcoorn'. Naar oud gebruik is het belastingtarief vastgesteld op 'een half blanc' voor elke morgen (0.8 ha) grondbezit. Overigens vinden we ook meldingen van de pastoor van Nibbixwoud, die als bijverdienste in vee handelt. Ook is het tot 1396 niet ongebruikelijk dat de pastoor voor de bijverdienste tevens caféhouder is. In dat jaar wordt deze vorm van bijverdienen verboden. Ook later zien we de pastoor neveninkomsten genieten uit het onderwijs en het notariaat. Hij is doorgaans een van de weinige personen op het platteland die lezen en schrijven kunnen.

Bron: Bijdragen geschiedenis Bisdom Haarlem: nummer 64.

Met dank aan het Westfries Archief voor het beschikbaar stellen van enkele foto's.

Een van de panelen van de preekstoel van Wadway met het zinnebeeld Geloof.